Lakivaliokunnalle

AMNESTY INTERNATIONAL

AMNESTY INTERNATIONAL SUOMEN OSASTO
Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 5860 440 F: 09 5860 4460
E: amnesty@amnesty.fi W: www.amnesty.fi

AI FI 10/2018, 11.4.2018

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun muuttamisesta (HE 30/2018 vp)

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmis-ten tuelle. Tukijoita on yli 7 miljoonaa, 150 maassa eri puolilla maailmaa. Amnesty International on poliitti-sesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnesty International kiittää mahdollisuudesta lausua otsikossa mainituista asioista ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa.

Amnesty International keskittyy tässä lausunnossa rikoslain 34 a lukuun esitettyihin muutoksiin. Emme ota kantaa poliisilain ja pakkokeinolain muutoksiin. Tämä johtuu ainoastaan resursoinnista ja työkentän rajaamisesta. Kannanoton puuttuminen ei tarkoita sitä, että Amnesty ei näkisi ehdotetuissa muutoksissa mahdollisia ihmisoikeusongelmia.

1. Direktiivin tausta

Hallituksen esityksellä 30/2018vp ehdotetaan lainsäädäntömuutoksia EU:n terrorismidirektiivin toimeenpanemiseksi (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2017/541, annettu 15 päivänä maaliskuuta 2017, terrorismin torjumisesta sekä neuvoston puitepäätöksen 2002/475/YOS korvaamisesta sekä neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta) siltä osin kuin direktiivi edellyttää muutoksia Suomen lainsäädäntöön.

Hallituksen esityksessä ehdotetut lainsäädäntömuutokset pohjautuvat YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 2178 (2014), sekä Euroopan neuvoston terrorismiyleissopimuksen lisäpöytäkirjaan. Päätöslauselmassa todetaan seuraavaa: "*Member States shall … prevent and suppress the recruiting, organizing, transporting or equipping of individuals who travel to a State other than their States of residence or nationality for the purpose of the perpetration, planning, or preparation of, or participation in, terrorist acts or the providing or receiving of terrorist training, and the financing of their travel and of their activities*".[1]

Amnesty International pitää YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 2178 (2014) kriminalisointivelvoitteita ihmisoikeuksien kannalta ongelmallisina siksi, että päätöslauselma on epätarkka, eikä siinä käytettyjä käsitteitä määritellä. Päätöslauselmassa käytetään mm. seuraavia käsitteitä ilman määritelmää: "terrorism", "terrorist act" ja "foreign terrorist fighters".

Päätöslauselma 2178 (2014) on laadittu YK:n peruskirjan VII luvun alaisena ja siten se sitoo kaikkia valtioita YK:n peruskirjan 103 artiklan mukaisesti. Tästä huolimatta on pidettävä mielessä, että YK:n

[1] UN Doc. S/RES/2178 (2014), 24 September 2014, OP 5

turvallisuusneuvosto on poliittinen päätöksentekoelin jonka jäsenyys on rajattu tiettyihin valtioihin. Kansainvälisen oikeuden näkökulmasta on ongelmallista, että turvallisuusneuvosto käyttää peruskirjan VII lukua säätääkseen kriminalisointivelvoitteita tai lainsäädäntövelvoitteita valtioille.

Amnesty International on lisäksi esittänyt kriittisiä huomioita Euroopan neuvoston terrorismiyleissopimuksen lisäpöytäkirjasta ja nyt käsillä olevasta EU:n terrorismidirektiivistä.[2] Vaikka päätöslauselma 2178, lisäpöytäkirja ja terrorismidirektiivi velvoittavat valtioita kunnioittamaan ihmisoikeuksia toimeenpanovaiheessa, kaikki edellä mainitut asiakirjat ovat osin puuttellisia tavoilla, jotka voivat johtaa mielivaltaiseen, epäsuhtaiseen ja syrjivään puuttumiseen ihmisoikeuksiin sekä ristiriitoja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja kansainvälisen rikosoikeuden velvoitteiden kanssa.[3] Nämä puutteet ovat erityisesti käsitteiden epäselvyys, kriminalisointien laajuus, kriminalisoitujen tekojen irrallisuus itse pääteosta ja järjestelmän ristiriidat muun kansainvälisen rikosoikeuden kanssa.

2. Ihmisoikeudet ja terrorismin torjunta

Valtioilla on ihmisoikeussopimusten mukaan velvollisuus suojella ihmisten oikeutta elämään ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja siten myös velvollisuus suojella ihmisiä ja yhteiskuntaa väkivallanteoilta, mukaan lukien terrorismilta. Ihmisoikeussopimukset kuitenkin myös sitovat valtioita näiden toimiessa terrorismia vastaan. Esimerkiksi YK:n globaalin terrorisminvastaisen strategian mukaan ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja suojeleminen sekä oikeusvaltioperiaatteet ovat keskeisiä terrorisminvastaisissa toimissa.[4] YK:n erityisraportoija on todennut, että ihmisoikeuksien täysi kunnioittaminen terrorisminvastaisissa toimissa on paras käytäntö koska se on myös osoittautunut tehokkaaksi terrorismin torjunnassa.[5]

Terrorisminvastaisten toimien yhteydessä on tiedostettava millä tavoin ja kuinka paljon erilaiset toimet rajoittavat perusoikeuksia. Hallituksen esityksessä ehdotetuilla muutoksilla on vaikutuksia yksilöiden ihmisoikeuksiin: ne vaikuttaisivat esimerkiksi oikeuteen henkilökohtaiseen vapauteen, liikkumisen vapauteen, oikeuteen lähteä kotimaastaan ja palata sinne, sananvapauteen, yhdistysvapauteen, yksityisyyden suojaan ja syrjinnän kieltoon. Suorasti tai epäsuorasti terrorismilainsäädäntö tai sen toteuttamiseen liittyvät käytännöt voivat liittyä myös kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kieltoon sekä palautuskieltoon.

---

[2] Amnesty International and the International Commission of Jurists, Preliminary public observations on the terms of reference to draft an Additional Protocol supplementing the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, 6.3.2015, http://icj.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2015/03/CouncilofEurope-Letter-ForeignFighters-Advocacy-Legal-Submission-2015-ENG.pdf; Amnesty International and the International Commission of Jurists, Submission to the Committee on Foreign Fighters and Related Issues (COT-CTE) on the Draft Additional Protocol to the Convention on the Prevention of Terrorism, 19.3.2015, http://icj.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2015/03/CouncilofEurope-Submission-ForeignFighters-Advocacy-Legal-Submission-2015-ENG.pdf; Amnesty International and the International Commission of Jurists, Submission to the Council of Europe Committee of Experts on Terrorism (DODEXTER) on the Draft Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, 7.4.2015, http://icj.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2015/04/CouncilofEurope-CODEXTER-DraftProtocolTerrorismConvention-ICJ-AISubmission-2015-ENG.pdf; Open Society Justice Initiative, Comments on the Draft Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, 24.3.2015, https://www.opensocietyfoundations.org/publications/comments-draft-additional-protocol-council-europe-convention-prevention-terrorism.

[3] Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, UN Doc. A/HRC/28/28 of 19 December 2014, kohdat 46/47

[4] YK:n yleiskokouksen päätöslauselma UNGA 60/288, 20.9.2006

[5] Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental rights while countering terrorism: Ten areas of best practice in countering terrorism, UN Doc. A/HRC/16/5, 22.12.2010, para 12

Ihmisoikeussopimusten mukaan edellä mainittuja oikeuksia ja vapauksia voidaan rajoittaa ainoastaan selkeällä ja ymmärrettävällä lailla. Rajoituksia voidaan säätää vain, jos ne ovat välttämättömiä ja suhteellisia ja jos rajoituksilla tavoitellaan oikeutettua päämäärää. Valtiolla on velvollisuus osoittaa näiden edellytysten täyttyvän. Rajoitukset eivät saa puuttua oikeuden tai vapauden keskeiseen sisältöön eikä niitä saa soveltaa syrjivällä tai mielivaltaisella tavalla.

Amnesty International on vuosikymmenten ajan raportoinut erilaisista oikeudenloukkauksista, joita valtiot ovat tehneet terrorismin torjunnan varjolla. Epätarkkoja rikosnimikkeitä ja salaisia tutkinta- ja pakkokeinoja käytetään monissa valtioissa toisinajattelijoiden hiljentämiseen. Terrorismin torjunnassa onkin tärkeä tiedostaa, kuinka helposti terrorismin torjuntaan tarkoitettua järjestelmää voidaan käyttää esimerkiksi yhteiskunnalle epämukavien asioiden hiljentämiseen. Maaliskuussa Amnesty International raportoi Espanjassa terrorismin glorifioinnista ja yllyttämisestä syytteeseen asetetuista lakimiehistä, muusikoista ja toimittajista. Raportissa *"Tweet…if you dare – how counter-terrorism laws restrict freedom of expression in Spain"* (Liite 1) kerrotaan kuinka rikoslakia on käytetty poliittisten toisinajattelijoiden hiljentämiseen erityisesti sosiaalisessa mediassa.[6]

3. Ihmisoikeuksien toteutuminen käytännössä ja valvonnan tarve

Terrorismidirektiivin 23 artikla sisältää velvollisuuden noudattaa perusoikeuksia direktiiviä toimeenpantaessa. Artiklan mukaan direktiivi *"ei aiheuta muutoksia velvoitteeseen kunnioittaa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa vahvistettuja perusoikeuksia ja oikeudellisia perusperiaatteita."* Lisäksi 23 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat vahvistaa lehdistönvapautta ja muiden tiedotusvälineiden vapautta koskevia edellytyksiä. Velvollisuus on laaja ja sisältää velvollisuuden myös toimeenpaneville viranomaisille noudattaa perusoikeuksia. Direktiivin johdantokappaleissa 35 – 40 tarkennetaan perusoikeuksien sisältöä ja jäsenvaltioiden velvoitteita.

Direktiivin 35 johdantokappaleen mukaan *"direktiivi on pantava täytäntöön ihmisoikeuksien ja periaatteiden mukaisesti ottaen myös huomioon ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty eurooppalainen yleissopimus, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja muut kansainvälisen oikeuden mukaiset ihmisoikeuksiin liittyvät velvoitteet."*

Direktiivin 36 johdantokappaleen mukaan "direktiivi ei vaikuta unionin oikeuden mukaisiin jäsenvaltioiden velvoitteisiin, jotka koskevat epäiltyjen tai syytettyjen henkilöiden prosessuaalisia oikeuksia rikosoikeudellisissa menettelyissä." Näitä ovat ovat: oikeus kääntämiseen ja tulkkaamiseen (direktiivi 2010/64), tiedonsaantioikeus rikosmenettelyssä (direktiivi 2012/13), oikeus käyttää avustajaa (direktiivi 2013/48), syyttömyysolettama (direktiivi 2016/343), alaikäisten epäiltyjen oikeudet (direktiivi 2016/800) ja oikeus oikeusapuun (direktiivi 2016/1919). Erityisesti oikeus avustajaan jo rikostutkinnan varhaisessa vaiheessa on keskeinen periaate, jonka Euroopan ihmisoikeustuomioistuin vahvisti tuomiossa Salduz v. Turkki. Amnesty International on laatinut *Fair Trial Manual* -oppaan rikosmenettelyissä sovellettavista ihmisoikeussäännöksistä[7].

Amnesty International kehottaa eduskuntaa kiinnittämään perusoikeuksien toteutumiseen erityistä huomiota ja harkitsemaan millä tavoin voidaan varmistaa, että ihmisoikeuksia noudatetaan käytännössä terrorismilainsäädännön toimeenpanossa.

[6] EUR 41/7924/2018, https://www.amnesty.org/en/documents/eur41/7924/2018/en/ (Liite 1)

[7] https://www.amnesty.org/en/documents/POL30/002/2014/en/

Erityistä syytä näemme tähän muun muassa valtioneuvoston selvityksessä *"Suomesta Syyrian ja Irakin konfliktikentälle suuntautuva liikkuvuus"*[8] esitettyjen asioiden vuoksi. Selvitystä varten oli haastateltu ulkomaille taistelemaan lähteneitä ja heidän perheitään. Kaikki olivat kokeneet olevansa tarkkailun alla. Lisäksi suojelupoliisi oli kutsunut henkilöitä "keskusteluihin", jotka erosivat tavanomaisista ja lainmukaisista kuulusteluista siten, ettei henkilöillä ollut paikalla lakimiestä, eikä heille kerrottu heidän oikeuksistaan. Amnesty International pitää raportissa kuvailtua toimintaa erittäin ongelmallisena ja kiinnittää huomiota siihen, että terrorismin vastaisissa toimissa on noudatettava kansainvälistä oikeutta ja ihmisoikeusvelvoitteita. Suojelupoliisin pitämiä kuulustelunomaisia "keskusteluita" ilman mitään lain takaamia oikeustakeita ei voida pitää hyväksyttävänä viranomaistoimintana.

Terrorismin torjuntaan liittyvissä asioissa korostuu myös viranomaisiin kohdistuva valvonta laillisuusvalvonnan, tuomioistuinkontrollin ja parlamentaarisen valvonnan kautta. Samalla kun viranomaisten toimikenttää laajennetaan terrorismin torjunnassa, olisi paikallaan varmistaa, että laillisuusvalvonnalla on riittävät resurssit valvoa terrorismin torjuntaan liittyvää viranomaistoimintaa. Yhtäältä tämä toteutuu yksilöiden tekemien kanteluiden avulla, toisaalta voitaisiin myös pohtia, olisiko paikallaan pyytää esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamieheltä säännöllistä seurantaa tai raportointia perusoikeuksien toteutumisesta terrorismin torjunnassa.

Tuomioistuinkontrolli on tärkeää erityisesti pakkokeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttöön liittyen. Tuomioistuinlaitokselle olisi syytä varata riittävät resurssit erikoistua ja kouluttautua terrorismilainsäädäntöön ja ihmisoikeusvelvoitteisiin liittyvistä asioista.

Esimerkiksi nykyisin poliisilain salaisina tiedonhankintakeinoina ja pakkokeinolain salaisina pakkokeinoina mahdollisia telekuuntelua ja televalvontaa koskevassa lupakäytännössä ennakkokontrollia harjoittava tuomioistuin on pitkään hyväksynyt lähes kaikki poliisin esittämät vaatimukset näiden keinojen käytöstä. Pakkokeinolain mukaisiin telepakkokeinoihin lupia myönnettiin vuonna 2016 2 606 kappaletta ja vuonna 2015 3 110 kappaletta. Pakkokeinolain mukaisen telekuuntelun ja televalvonnan kohteena vuonna 2016 oli 471 henkilöä ja vuonna 2015 551 henkilöä. Poliisilain mukaisen televalvonnan kohteena oli vuonna 2016 64 henkilöä, ja 2015 87 henkilöä.

Kaikista poliisin telepakkokeinohakemuksista hylättiin vuonna 2015 vain kahdeksan kappaletta, eikä määrässä oikeusasiamiehen kertomuksen mukaan tapahtunut viime vuonna mainittavaa muutosta. Tilastot perustuvat oikeusasiamiehen sisäministeriöltä saamiin kertomuksiin. Tarkat lukumäärätiedot ovat osin salassa pidettäviä, ja merkille pantavaa on, että suojelupoliisin salainen tiedonhankinta ei sisälly lukuihin lainkaan. EOA:n julkaisemat luvut näyttävät kuitenkin suuntaa Helsingin käräjäoikeuden ratkaisukäytännöstä.[9]

Luonnollisesti hyväksimisprosenteista ei voida suoraan päätellä, voiko kyse olla jossain määrin tehottomasta ja kritiikittömästä tuomioistuinkäytännöstä vai esimerkiksi vain siitä, että poliisin tekemät hakemukset ovat säännönmukaisesti laadukkaita ja perusteltuja. Alhaiset hylkäämisprosentit vaikuttaisivat kuitenkin merkitsevän, että tärkeää tulkintakäytäntöä rajanvedoista ihmisoikeusvelvoitteiden edellyttämän yksityisyyttä rajoittavien menetelmien välttämättömyyden suhteen ei juuri synny.

Eduskunnassa käsitellään parhaillaan tiedustelun säätelyyn liittyvää kokonaisuutta, jossa ehdotetaan tiedusteluvaltuutetun viran perustamista. Yksi merkittävin peruste tiedustelutoimille tulee olemaan

---

[8] Marko Juntunen, Karin Creutz-Sundblom & Juha Saarinen: Suomesta Syyrian ja Irakin konfliktikentälle suuntautuva liikkuvuus (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta 2016), katso esim sivu 54 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79737/Suomesta%20Syyrian%20ja%20irakin%20konfliktikent%C3%A4lle%20suuntautuva%20liikkuvuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y

[9] EOA:n toimintakertomus vuodelta 2016, http://www.oikeusasiamies.fi/dman/Document.phx?documentId=yx16517082433916&cmd=download

terrorismin uhkiin liittyvä ennakkotorjunta. Tiedustelutoiminnan ja tiedusteluvaltuutetun toimikenttä liittyy myös läheisesti terrorismirikoksiin liittyviin määritelmiin ja menettelyihin. Amnesty kannattaa tiedusteluvaltuutetun viran perustamista. Katsomme, että valtuutetun toimivaltuuksia tulisi laajentaa (kuten esitetty Lakivaliokunnalle toimitetussa lausunnossa AI FI 06/2018) ja tiedusteluvaltuutetulle tulisi turvata riittävät resurssit tosiasiallisesti valvoa tiedustelutoimintaa. Myös eduskuntaan perustettavan tiedusteluvaliokunnan toimikentän tulisi olla riittävän laaja, jotta se voisi tehokkaasti valvoa tiedustelutoimintaa ja terrorismin vastaisia toimia.

Terrorisminvastaisella lainsäädännöllä on myös Suomen rajojen ulkopuolelle ulottuvia vaikutuksia ja vieraiden valtioiden lainsäädäntö ja käytännöt vaikuttavat suorasti ja epäsuorasti Suomen viranomaisten toimintaan. Esimerkiksi oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (PL 21 §, ja mm. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla) ja kidutuksen ehdotonta kieltoa (PL 7§ ja EIS 3 artikla) voidaan loukata tekemällä yhteistyötä vieraiden valtioiden tiedustelupalveluiden kanssa. Terrorismitarkoituksessa tehty matkustaminen on luonteeltaan rajat ylittävää rikollisuutta, jonka todistaminen todennäköisesti edellyttää Suomen viranomaisten yhteistyötä eri maiden poliisiviranomaisten ja tiedustelupalveluiden kanssa. Siltä osin on pidettävä mielessä, että esimerkiksi monet Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän valtioiden tiedusteluviranomaiset käyttävät Amnestyn tietojen mukaan usein esimerkiksi kiduttamista tietojen tai tunnustuksen saamiseksi. Alun perin kiduttamalla saatua todistusaineistoa puolestaan ei saa hyödyntää missään menettelyssä tai oikeudenkäynnissä, paitsi sellaisissa menettelyissä, joiden tarkoituksena on saattaa kidutukseen syyllistyneet vastuuseen. Tämä pätee myös niissä tilanteissa joissa todistusaineistoa hyödyntävä viranomainen ei olisi osallistunut kiduttamiseen.

4. Laillisuusperiaate ja rikoslain 34a luku

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artikla ja kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen 15 artikla edellyttävät laillisuusperiaatteen noudattamista. Sen mukaan lain on oltava selkeä, ymmärrettävä ja helposti saatavilla ja lain käytännön vaikutukset on voitava ennakoida riittävän tarkasti. Erityisesti laki on säädettävä niin tarkaksi, että yksilö voi lain perusteella arvioida oman käytöksensä lainmukaisuutta. Lailla ei saa antaa rajoittamatonta harkintavaltaa viranomaisille, vaan sen tarkoituksena tulee olla lain piiriin kuuluvien henkilöiden käyttäytymisen ohjaaminen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on vahvistanut tämän keskeiseksi oikeusvaltioperiaatteeksi ja merkittäväksi suojaksi viranomaisten mielivaltaisuutta vastaan.[10] Kriminalisoinnin yhteydessä laillisuusperiaate edellyttää, että lain on luokiteltava ja kuvailtava teot tarkasti ja yksiselitteisesti siten, että rangaistava käytös on tarkasti määritelty.

Laillisuusperiaatteen kannalta Amnesty International pitää ongelmallisena kansainvälisesti sovitun terrorismia koskevan määritelmän puuttumista. Terrorismia ei ole määritelty johdonmukaisesti tai kattavasti missään kansainvälisessä sopimuksessa tai muussa kansainvälisen oikeuden lähteessä. Vaikka tiettyjen tekojen osalta onkin laajempi yhteisymmärrys siitä, että ne muodostavat terroristisia tekoja, terrorismiin liittyvien käsitteiden rajoista on kuitenkin suurta erimielisyyttä. Amnesty Internationalin tutkimuksen mukaan tietyt valtiot vetoavat hyvin laajoihin terrorismimääritelmiin alistaakseen esimerkiksi poliittista oppositiota ja rajoittaakseen sananvapautta, yhdistysvapautta, kokoontumisvapautta ja muita ihmisoikeuksia. Yksilölle voi jäädä varsin epäselväksi, minkälaisiin toimiin häntä vastaan voidaan ryhtyä eri valtioissa terrorismia koskevan lainsäädännön perusteella. Myös YK:n erityisraportoija terrorismia ja ihmisoikeuksien suojelua koskevissa kysymyksissä on kiinnittänyt tähän huomiota ja esittänyt ehdotuksen terrorismin kansainväliseksi määritelmäksi.[11]

[10] Del Rio Prada v. Espanja, application no. 42750/09, Grand Chamber, 21.10.2013, kappale 77

[11] Reports of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, 28 December 2005, E/CN.4/2006/98 (paras 26-50) & 22 December 2010, A/HRC/16/51, kappaleet 26-28

Amnesty katsoo, että rikoslain 34 a luvun 1 §:stä ja 6 §:stä koostuva määritelmä terrorismista on liian epätarkka ja laaja. Myös nyt esitetyt muutokset ovat laillisuusperiaatteen kannalta ongelmallisia siksi, että ne liittyvät jo olemassa oleviin määritelmiin, jotka ovat Amnestyn näkemyksen mukaan liian epämääräisiä. Käytännössä on esimerkiksi vaikea päätellä, miten määritellään teko, joka "on omiaan" aiheuttamaan "vakavaa vahinkoa" jollekin valtiolle tai kansainväliselle järjestölle.

Rikoslain 34 a luku on kokonaisuutena muutoinkin hyvin vaikealukuinen, eikä täytä ihmisoikeusvelvoitteiden asettaman laillisuusperiaatteen edellytyksiä. Siksi Amnesty International vaatii 34 a luvun kokonaisuudistusta.

3. Matkustaminen ja sen edistäminen 34 luvun 5 b § ja 5 c §

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia terrorismirikoksen tekemistä varten tehdyn matkustamisen ja sen edistämisen sääntelyyn. Amnesty International kiinnittää tältä osin huomiota aiemmin lakivaliokunnalle lausuttuun. Matkustamiseen liittyvät kriminalisoinnit liittyvät läheisesti liikumisenvapauteen sekä oikeuteen lähteä omasta kotimaastaan ja myös palata sinne, mutta myös tiedonsaantioikeuteen ja sananvapauteen.

Terrorismirikossääntelylle on ominaista, että kriminalisoinnit ovat etäällä itse pääteosta, eli terroristisesta väkivallanteosta. Tämä korostuu terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisen krimialisoinnin kohdalla. Hallituksen esityksen mukaan rikosvastuuseen voisi joutua myös henkilö, joka antaa toiselle neuvoja matkustamisesta. Kriminalisointi on hyvin laaja ja itse teko on lähes absurdin etäällä itse terroristisesta teosta.

On olemassa riski, että todistustaakka siirtyy osittain matkustamisen edistämisestä epäillylle. Syyttömyysolettama kuitenkin edellyttää myös terrorismirikosten yhteydessä, että syytettyä ei missään olosuhteissa saa asettaa sellaiseen asemaan, jossa hän joutuu kantamaan todistustaakan osoittaakseen, että matkustaminen tai suunniteltu matkustaminen on tapahtunut täysin laillista tarkoitusta varten.

4. Itsekoulutus – rikoslain 34 a luvun 4 b §

Ehdotettujen muutosten myötä rangaistavaksi tulisi myös itseopiskelu terrorismirikoksen tekemistä varten. Teko edellyttää tahallisuutta ja tarkoitustunnusmerkistön toteutumista. Silti teko on hyvin etäällä itse pääteosta. Hallituksen esityksessä viitataan direktiivin johdantokappaleeseen (11), jonka mukaan käsikirjan lataaminen verkosta räjähteiden valmistamiseksi terrorismirikoksen tekemistä varten voisi olla terrorismikoulutuksen vastaanottamista. Tiedon kerääminen laillisia tarkoituksia varten (esimerkiksi aktateemiseen tarkoitukseen tai tutkimustarkoituksiin) ei kuuluisi kriminalisoinnin piiriin. Käytännössä tahallisuuden selvittäminen 4 b § tarpeita varten tai laillisen tiedonhankinnan eron selvittäminen voi olla haasteellista. Kriminalisointi itsessään rajaa sananvapautta ja oikeutta tietoon.

Ranskan perustuslakituomioistuin on kahteen kertaan todennut Ranskan vastaavan lainsäädännön perustuslain vastaiseksi.[12] Lainsäädännön todettiin loukkaavan sananvapautta ja oikeutta hakea tietoa.[13]

---

[12] "French Legislators Rebuked for Seeking to Criminalize Online Browsing - Court Ruled Provision Was Too Restrictive of Freedoms", 15.12.2017, https://www.hrw.org/news/2017/12/15/french-legislators-rebuked-seeking-criminalize-online-browsing

[13] Conseil Constitutionnel, Décision nº 2016-611 (2017) , http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decisions-depuis-1959/2017/2017-682-qpc/decision-n-2017-682-qpc-du-15-decembre-2017.150405.html

Kunnioittavasti

Niina Laajapuro
Ihmisoikeustyön johtaja
Amnesty International Suomen osasto

Susanna Mehtonen
Oikeudellinen asiantuntija
Amnesty International Suomen osasto